

Treapta dintâi pe care ne înălțăm e un altar de jertfă (T. Maiorescu)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Carol Popp de Szathmári - Carol I la Plevna

ANUL II, NR.5

MAI 2021

APARE LUNAR

EMISIUNILE MONETARE DE AUR ALE REGELUI CAROL I

pag. 2-3

MONUMENTELE REGILOR ROMÂNIEI - CAROL I FERDINAND I

pag. 6-7

SOCIETATEA „JUNIMEA” UN PARIU NEOBIȘNUIT

pag. 12

Ziua de 10 mai în istoria României Albumul Carelor Simbolice

pag. 4-5

9 MAI 1877

DECLARAȚIA DE INDEPENDENȚĂ A ROMÂNIEI

pag. 10-11

Rolul Scriitorilor în răspândirea operelor culturii scrise în secolele XVI-XVIII

pag. 8-9

CAROL POPP DE SZATHMARI o fotografie document

Pictor, litograf, fotograf, Carol Szathmári, sau simplu C. Szathmári, cum obișnuia să-și semneze lucrările, a fost unul dintre primii fotografi de război din lume, printre primii zece fotografi din Europa și una dintre personalitățile care a avut o influență de necontestat în istoria artelor și a fotografiei. Ultima lui lucrare importantă a fost un album cromolitografic – *Albumul Carelor Simbolice de la serbarea încoronării Majestaților Lor Regele și Regina României* – prin care au fost prezentate carele simbolice din timpul paradei din București în zilele de 10 și 11 mai 1881, cu ocazia încoronării ca rege a lui Carol I.

Fotografia de față, aflată în colecțiile Cabinetului de Stampe al Bibliotecii Academiei (F II 215440), este de fapt un studiu pregătit pentru albumul menționat, unde Szathmári a notat cu creionul culorile pentru fiecare segment al unuia dintre carele simbolice, respectiv *Carul artiștilor teatrali*, urmând să le aplice pe placa sensibilă, iar imaginea rezultată să fie întrebuințată ca model pentru desenul ce stătea la baza cromolitografiei. Încă o dată se dovedește că fotografia și plastica sunt interdependente în opera lui Szathmári.

Alina Popescu

EMISIUNILE MONETARE DE AUR ALE REGELUI

Faptul că domnia glorioasă și îndelungată a Domnitorului și apoi Regelui Carol I al României a reprezentat o perioadă de transformări fundamentale și rapide, care au marcat trecerea țării de la un stat care începuse a se moderniza din perspectiva europeană prin reformele din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza la un Regat consolidat și matur, dotat cu toate instituțiile și instrumentele necesare unei țări europene și de la o uniune personală a două Principate sub suzeranitate otomană la un Regat independent apt a susține politici consistente și sistematice de putere regională. În același trend s-a înscris și politica monetară a Statului condus de regele Carol I. În condițiile raporturilor politice de dependență față de Imperiul Otoman, România era lipsită de dreptul de a emite monedă proprie, eforturile depuse și proiectele existente în acest sens în vremea domniei lui Alexandru Ioan Cuza nefiind încununat de succes, piața românească fiind ocupată în întregime de monede străine. Existența unei monede naționale devenea o necesitate pentru consolidarea unei economii monetare moderne, dar acest deziderat era împiedicat de regimul de subordonare față de Înalta Poartă. Cu toate acestea, ambițiile și politica independentiste ale noului Domn s-au manifestat rapid, anii 1868 respectiv 1870 aducând primele emisiuni monetare de aur de 20 lei după modelul emisiunilor similare ale împăratului Franței, Napoleon al III-lea, de al cărui sprijin noul Domnitor s-a bucurat (ca și predecesorul său) până la 1870, când Napoleon al III-lea abdică în urma războiului franco-prusac și a înfrângerii de la Sedan. Seria emisiunilor monetare de aur ale lui Carol I e legată de momente semnificative ale istoriei naționale: 1868 și 1870 – anii primelor manifestări de independență, susținute de Napoleon al III-lea – , 1883 (anul proclamării Regatului), 1890 (ultima emisiune de inspirație franceză cu nominal de 20 lei, echivalând cu piesele de 20 franci aur ale celui de al doilea imperiu francez) și 1906, anul marelui jubileu consacrat împlinirii a 40 de ani de domnie, dar și a emiterii unei noi serii de monede de aur, cu valori nominale specifice (121/2 lei, 25, 50 respectiv 100 lei), având ca inspirație valorile înscrise pe monedele de aur ale Republicii Franceze de după 1870 și greutatea acestora (cu excepția pieselor de 121/2 respectiv 25 lei).

De aceea, considerăm oportună prezentarea către publicul larg a acestor monede, pagini reale de istorie națională și europeană, marcând totodată momente politice majore din perioada Vechiului Regat, a acelei Belle Epoque în care Bucureștiul era considerat Micul Paris, iar România Mica Franță:

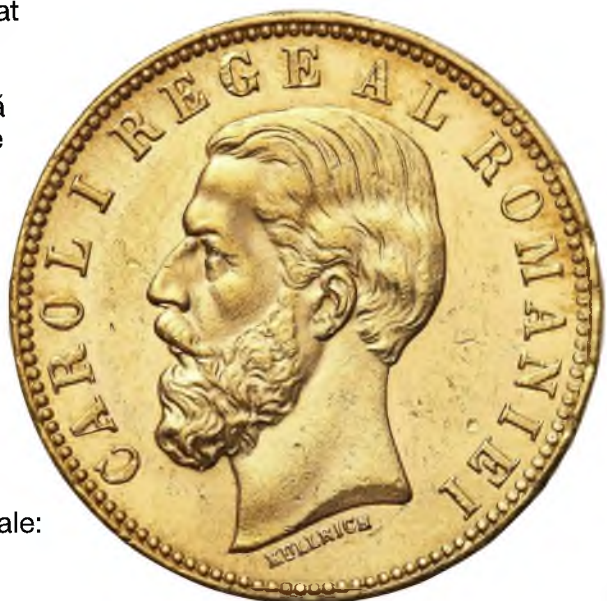
Polul (20 lei) din 1868 Avers: CAROL I DOMNULU ROMÂNILORU Avers: Capul lui Carol I, spre stânga; cerc perlat împrejur;
Revers: 20 / LEI / 1868 (pe trei rânduri), în cunună de frunze de stejar. Muchia este netedă și fără nici o legendă. Aur 900%; 6,45 g; 21 mm. Tiraj: 200 exemplare
Moneda de 20 lei aur din 1868 este prima emisiune monetară a Statului Român modern. Apariția sa într-o perioadă în care statutul politic de subordonare față de Imperiul Otoman nu permitea baterea unei monede de aur a constituit o

20 de lei, 1868 avers

20 de lei, 1868 revers

20 de lei, 1890 avers

în 20 de lei, 1890 revers

surpriză și în același timp un gest abil și temerar al Regelui Carol I de afirmare a politicii sale orientată către obținerea independenței țării. Moneda este una dintre cele mai mari rarități din numismatica românească, ea fiind bătută doar în câteva sute de exemplare (cifra cel mai des întâlnită fiind aceea de 200 exemplare). Potrivit dreptului internațional al vremii, statutul de suzeranitate pe care Poarta Otomană îl exercita asupra României nu permitea moneda proprie, cu atât mai puțin una de aur (semn de deplină suzeranitate și autodeterminare), după cum afișarea pe un însemn oficial al Statului a efigiei Domnului și nu a Sultanului era era desigur un afront politic major și un real scandal diplomatic – care de altfel s-a și

produs. Erau prezente toate ingredientele unui conflict diplomatic de anvergură: actul în sine al emiterii unei monede proprii, metalul din care aceasta era bătută (aur, semn al deplinei suzeranități), prezența efigiei Domnitorului pe avers (afront personal și direct adus Sultanului otoman) și nu în ultimul rând alinierea piesei la sistemul monetar francez din punctul de vedere al valorii nominale (20 lei = 20 franci), al dimensiunilor, greutateii și titlului aurului, toate corespunzând modelului piesei similare a lui Napoleon al III-lea. Baterea acestei monede se înscrie

Raritatea monedei, datorată caracterului restrâns al seriei monetare în cauză, a contribuit la constituirea unei aure de legendă în jurul acestei mari rarități care ar fi fost distribuită doar oficialilor români, dar și trimisă ostentativ Sultanului la Constantinopol, ba chiar un anumit număr de exemplare ar fi fost îngropat la temelii castelului Peleş de la Sinaia în anul 1875, așa după cum semnaleză o însemnare a lui Alexandru Tzigara-Samurcaș din același an. Cert este că piesa a declanșat un scandal diplomatic major, stârnind protestele Imperiului Otoman și ale Imperiului Austro-Ungar, ea nefiind niciodată pusă efectiv în circulație. Protestul austro-ungar era generat mai ales de legenda de pe avers, în care Carol I se intitula nu Domnul României (numele statului emitent al monedei), ci Domnul Românilor și din acest motiv valoarea sa simbolică este una extraordinară. Mai mult decât atât, raritatea sa este excepțională, un număr foarte mic de exemplare aflându-se în colecția Băncii Naționale a României, în muzeul acesteia, a Bibliotecii Academiei Române prin Cabinetul său numismatic, respectiv în colecția Muzeului Național de Istorie a României, totalul neatingând zece exemplare. Ca urmare, valoarea de piață a acestei remarcabile piese este de circa 100.000 euro.

Polul (20 lei) din anul 1870

Avers: CAROL I DOMNUL ROMÂNIEI Capul lui Carol I, spre stânga; cerc perlat împrejur.

Revers: 20 / LEI / 1870 (pe trei rânduri), în cunună cu jumătatea dreaptă din frunze de stejar, iar jumătatea stângă din frunze de laur. Sub punctul de intersectare al ramurilor, litera C, simbol al monetăriei din București.

Muchia zimțată. Gravor: W. Kullrich. Monetărie: București. Aur 900%; 6,45 g; 21 mm. Tiraj: 5000 exemplare.

Moneda a fost emisă în anul 1870, odată cu deschiderea Monetăriei de la București, în luna februarie a aceluiași an, în același timp înainte de înfrângerea Franței la Sedan în fața Prusiei (septembrie 1870), abdicarea lui Napoleon al III-lea și căderea celui de al doilea imperiu francez. Nu întâmplător ea nu a mai fost urmată de vreo altă emisiune monetară în aur până la 1883, anul proclamării Regatului, după câștigarea independenței țării în urmă războiului de la 1877-1878.

Polul (20 lei) din anul 1883

Avers: CAROL I REGE AL ROMÂNIEI Capul lui Carol I, spre stânga; sub gât, numele gravurului (W. KULLRICH); cerc perlat împrejur. **Revers:** Stema Regatului României, având valoarea nominală

CAROL I AL ROMÂNIEI

(20 LEI) înscrisă dedesubt, între litera B (însemnul monetăriei) și un spic de grâu; de o parte și de alta a stemei, milesimul 18 – 83.

Pe muchie este inscripționată legenda: PATRIA+ ȘI DREPTUL+MEU++++++

Gravor: W. Kullrich. Monetărie: București. Aur 900‰; 6,45 g; 21 mm.

Tiraj: 185.250 exemplare.

Este prima emisiune românească de aur după anul 1870 și nu întâmplător legată simbolic de proclamarea Regatului în anul 1883.

Polul (20 lei) din anul 1890

Avers: CAROL I REGE AL ROMÂNIEI

Capul lui Carol I, spre stânga; sub gât, numele gravorului

nominală pe baza sistemului decimal (monede de 10 și 20 lei aur, corespunzătoare emisiunilor similare franțuzești de 10 și 20 de franci), următoarele trecând la valori nominale de 121/2, 25, 50 respectiv 100 lei.

Jubileul de 40 de ani de domnie – 1906 121/2 lei din 1906

Avers: CAROL I REGE AL ROMÂNIEI 1866-1906

Capul lui Carol I, matur, în uniformă, spre stânga; în dreapta jos, numele gravorului (A. MICHAUX); cerc perlat împrejur.

Revers: Vultur încoronat din față, cu aripile deschise și capul spre stânga, ținând în cioc o cruce, iar

6,45 g; 21 mm. Tiraj: 15.000 exemplare.

25 lei din anul 1906

Avers: CAROL I REGE AL ROMÂNIEI 1866-1906

Bustul lui Carol I, matur, în uniformă,

20 de lei, 1906 revers

spre stânga; în dreapta jos, numele gravorului (A. MICHAUX); cerc perlat împrejur.

Revers: Vultur încoronat din față, cu aripile deschise și capul spre stânga, ținând în cioc o cruce, iar cu aripile susținând o eșarfă pe care scrie: PRIN STATORNICIE LA IZBÂNDĂ.

În exergă, valoarea nominală: 25 LEI

Gravor: A. MICHAUX.

Avers: CAROL I REGE AL ROMÂNIEI 1866-1906

Capul lui Carol I, matur, spre stânga; în dreapta jos, sub gât, inițialele gravorului (A. M.);

25 de lei, 1906 avers

cerc perlat împrejur.

Revers: CAROL I DOMNUL ROMÂNIEI

Capul lui Carol I, tânăr, spre stânga; în dreapta jos, sub gât, numele gravorului (A. MICHAUX); în exergă, valoarea nominală: 100 LEI; cerc perlat împrejur.

Gravor: A. MICHAUX. Monetărie: Bruxelles. Aur 900‰; 32,26 g; 35 mm. Tiraj: 15.000 exemplare.

Spectaculoasa serie monetară de aur dedicată jubileului de 40 de ani de domnie este una cu totul aparte.

20 de lei, 1906 avers

20 de lei, 1906 revers

25 de lei, 1906 avers

25 de lei, 1906 revers

50 de lei, 1906 avers

50 de lei, 1906 revers

100 de lei, 1906 avers

100 de lei, 1906 revers

(W. KULLRICH);

cerc perlat împrejur.

Revers: Stema Regatului României, având valoarea nominală (20 LEI) înscrisă dedesubt, între litera B (însemnul monetăriei) și un spic de grâu; de o parte și de alta a stemei, milesimul 18 – 90.

Pe muchie este inscripționată legenda: PATRIA+ ȘI DREPTUL+MEU++++++

Gravor: W. Kullrich. Monetărie: București. Aur 900‰; 6,45 g; 21 mm. Tiraj: 196.000 exemplare.

Emisiunea de 20 lei aur din 1890 este ultima produsă în Monetăria din București, următoarele serii din vremea lui Carol I fiind realizate la Bruxelles și Hamburg. În ciuda unei dotări tehnice de vârf și a unui excelent staff, Monetăria din București va fi redeschisă abia în 1935.

Mai mult decât atât, este ultima dintre piesele de aur cu o valoare

cu aripile susținând o eșarfă pe care scrie PRIN STATORNICIE LA IZBÂNDĂ. În exergă, valoarea nominală: 121/2 LEI

Gravor: A. MICHAUX.

Monetărie: Bruxelles.

Aur 900‰; 4,03 g; 21 mm.

Tiraj: 32.000 exemplare.

20 lei din anul 1906

Avers: CAROL I REGE AL ROMÂNIEI 1866-1906

Capul lui Carol I, matur, spre stânga; în dreapta jos, sub gât, inițialele gravorului (A. M.); cerc perlat împrejur.

Revers: CAROL I DOMNUL ROMÂNIEI

Capul lui Carol I, tânăr, spre stânga; în dreapta jos, sub gât, gravorul: (A. MICHAUX); în exergă, valoarea nominală: 20 lei; cerc perlat

împrejur. Gravor: A. MICHAUX. Monetărie: Bruxelles. Aur 900‰;

Monetărie: Bruxelles. Aur 900‰; 8,06 g; 30 mm. Tiraj: 24.000 exemplare.

50 lei din anul 1906

Avers: CAROL I REGE AL ROMÂNIEI 1866-1906

Bustul lui Carol I, matur, în uniformă, spre stânga; în dreapta, deasupra umărului, numele gravorului (A. MICHAUX); cerc perlat împrejur.

Revers: CAROL I DOMNUL ROMÂNIEI 50 LEI

Prințul Carol I, călare pe cal, în uniformă, cu mâna stângă întinsă înainte, spre dreapta, în amintirea Războiului de Independență din 1877- 1878 împotriva Imperiului Otoman. Gravor: A. MICHAUX.

Monetărie: Bruxelles. Aur 900‰;

16,13 g; 40 mm. Tiraj: 28.000 exemplare.

100 lei din anul 1906

Ea se aliniază ponderal și din punctul de vedere al valorilor nominale unui sistem nou, având ca repere valorile de 12 1/2, 25, 50 și 100 lei, cu greutatea într-o progresie corespunzătoare, direct proporțională cu valoarea nominală, dar integrând și o emisiune cu valoare de 20 lei, care nu se mai integra sistemului monetar general, nici valoric și nici ponderal, dar care, fiind vorba despre o serie jubiliară, includea astfel, oarecum restituitiv, și sistemul de până la 1890. În același sens simbolic, moneda cu cea mai mare dimensiune este aceea care redă, nu întâmplător, imaginea lui Carol I călare, în ținută de campanie, pe câmpul de bătălie din Războiul de Independență, considerat momentul esențial al domniei sale.

Dr Viorel Petac

ZIUA DE 10 MAI ÎN ISTORIA ROMÂNIEI - ALBUMUL

În ziua de 14 martie 1881, Parlamentul României a proclamat „înălțarea Principatelor române la gradul de Regat și a hotărât ziua de 10 mai, care era Ziua Independenței, să fie aceea în care să se facă Încoronarea”.

În dimineața zilei de 10 mai 1881, pornind de la Palatul Cotroceni, au început festivitățile de încoronare a Regelui Carol I al României.

Data de 10 mai fusese stabilită de Parlamentul României, în amintirea aceleiași zile din anul 1877 când, Principele Carol I a promulgat actul independenței, dar și să rememoreze 10 mai 1866, ziua când Carol I și-a început lunga domnie și care a devenit ziua națională a României.

A doua zi, în 11 mai 1881, în cadrul festivităților încoronării, a avut loc o defilare a carelor alegorice pregătite de câteva organizații și instituții ale vieții culturale și economice din acele vremuri. Carol Popp de Szathmári a fotografiat defilarea carelor alegorice, dar imaginile făcute nu au fost reușite, din cauza vremii. Din acest motiv, Szathmári a realizat după acestea o serie de acuarele. Ele poartă stilul său inconfundabil, plin de minuțiozitate, cu personaje uneori puerile în ținuta lor rigidă, cu aluri importante și sobre. Ca urmare, lucrările au fost litografiate în atelierul lui Elia Grassiany, cu care a încheiat un contract în ziua de 9 noiembrie 1883. Artistul s-a angajat să

deseneze pe piatră compozițiile cu carele simbolice în alb-negru și color, la un preț de 400 de lei noi pentru fiecare. La un ciclu de șase săptămâni urma să predea câte două pietre pentru tipar și să dea suma acontată. Pentru întocmirea contractului, Szathmári a apelat la comisarul de poliție de la Secțiunea a XIII-a a Bucureștiului, V. Constantin, iar actele au fost semnate pe verso în data de 14 noiembrie 1883. Există și o anexă a contractului care menționează denumirile celor 12 cromolitografii:

M.S. Regele Carol cu suita;
M.S. Regina Elisabeta cu A.S. Principele Wilhelm în trăsură;
Carul simbolic al Teatrului Național;
Carul Comerțului;

Carul Agriculturii;
Carul Vânătoarea sălbatică;
Carul Ceasornicari - Giuvaergii;
Carul Constructorilor;
Carul Caretașilor;
Carul Băturilor Gazoase;
Carul Căilor Ferate;
Cortegiul Societății de Dare la Semn, București.

În momentul în care desenele erau gata, ele erau scoase la vânzare ca fascicule separate, fiind ulterior legate și în albume. Astfel, în martie 1884, s-a anunțat în presa vremii că primul fascicul care a apărut avea patru planșe. În anul următor a apărut reclama pentru apariția celui de al treilea fascicul și publicul era invitat să facă un abonament pentru

un tiraj de lux, a cărui valoare era de 30 lei. Intitulat *Albumul Carelor Simbolice de la serbarea încoronării Majestăților Lor Regele și Regina României, București 10 -11 mai 1881*, acesta era de mari dimensiuni și avea o copertă deosebită. Pe ea apărea o femeie în picioare, cu o platoșă de aur și pe umeri cu o hlamidă. Într-o mână ținea o sabie și în cealaltă o pernă roșie, pe care trona coroana regală. În dreapta femeii apare o țărăncuță cu fus. În poala ei stă sprijinit un copil buclat. Toată compoziția a fost încadrată cu ramuri de măsline și ghirlande vegetale care sunt prinse de o cornișă sub care se vede stema României.

Albumul carelor simbolice de la serbarea încoronării a fost o publicație de excepție, care a marcat acel eveniment de mare însemnătate pentru România. Ca zi națională, 10 Mai a fost sărbătorită de-a lungul anilor de toți românii, care luau parte la celebra bătaie de flori de la șosea. Celebrarea zilei de 10 Mai a fost interzisă pentru prima dată în 1917, de către ocupația germană, iar a doua oară de regimul comunist, după abdicarea forțată a regelui Mihai în 1947.

În colecțiile Cabinetului de Stampe al Bibliotecii Academiei Române se află atât *Albumul carelor simbolice* litografiat, cât și desenele pregătitoare făcute de Carol Popp de Szathmári pentru acest album.

Anca Vitan

Desen pentru albumul de litografii reprezentând carele alegorice din procesiunea de la încoronarea din 1881- album litografiat în 1881.

CARELOR SIMBOLICE

Regina Elisabeta și Principele Wilhelm cu fii săi

Carul Teatrului Național

Carul Societăților germane din București

Carul Agriculturii

Carul băuturilor spirtoase

Carul vânătorilor

Carul băuturilor gazoase

Carul croitorilor, cizmarilor, pălărierilor și frizerilor

MONUMENTELE REGILOR ROMÂNIEI -

Personalitate copleșitoare, Carol I a condus România 48 de ani, ca domnitor și apoi ca rege. Carol a domnit sub autoritatea uneia dintre cele mai avansate constituții din Europa, intrată în vigoare la puțin timp de la urcarea sa pe tron. Respectul pentru principiile democratice, pentru neamestecul direct în treburile guvernării, caracterul și viziunea suveranului, au permis numeroase realizări ale țării, între care un progres admirabil din punct de vedere cultural, emanciparea administrației, înființarea primelor universități, ridicarea de construcții cu valoare de patrimoniu precum Castelul Peleş sau Podul peste Dunăre de la Cernavodă. Împreună cu o clasă politică vizionară, condusă de Ion Brătianu, sub Carol I România a câștigat Războiul de Independență și și-a proclamat independența chiar de ziua regelui, la 10 mai 1877. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, începe o perioadă caracterizată printr-un efort de modernizare a centrului Capitalei; până la începutul celui de Al Doilea Război Mondial, se va da o atenție din ce în ce mai mare ridicării unor monumente de for public, atât din inițiativa autorităților, dar mai ales a societății civile, cu fonduri strânse prin colecte publice de către comitete de inițiativă constituite în aceste scopuri.

În 1936 s-a organizat la București un concurs pentru realizarea monumentelor ecvestre ale regilor Carol I și Ferdinand. La concurs a participat și Constantin Baraschi, proiectul său fiind acum expus la Muzeul Județean de Artă din Ploiești. Concursul a fost câștigat în ambele cazuri de către Oscar Han, dar comanda a fost acordată pentru execuție sculptorului croat Ivan Meštrović, pentru ambele monumente.

Statuia ecvestră a regelui Carol I al României, realizată de Ivan Meštrović, a fost inaugurată la 10 mai 1939, de Ziua Națională a României, în prezența regelui Carol al II-lea al României și a Marelui Voievod Mihai (viitorul rege Mihai al României), dată la care se împlineau 100 de ani de la nașterea lui Carol I. Deși Carol I nu a murit efectiv din cauza rănilor dobândite în război, calul său este totuși reprezentat cu un picior din față în aer, ceea ce înseamnă, potrivit regulilor heraldice, că personajul înfățișat a murit din cauza rănilor de război. Moartea regelui Carol I, intervenită subit la 27 septembrie/10 octombrie 1914, a fost atribuită rănilor sale sufletești, în contextul izbucnirii Primului Război Mondial, când țara sa adoptivă, România, a ales să lupte împotriva țării sale natale, Germania.

După dezvelirea statuii plasate între Palatul Regal și Palatul Cărtii - Fundația Universitară Carol I - sărbătorirea s-a desfășurat conform unei vechi tradiții: la ora 11 o ceremonie religioasă, apoi discursul

10 Mai 1939 - inaugurarea statuii regelui Carol I

lui Armand Călinescu și cel al Regelui. A urmat o defilare de trupe cu câte o companie din toate unitățile din București care existau și în vremea lui Carol I. În încheiere au defilat funcționarii, femeii și bărbații îmbrăcați în uniforma albastră a recent înființatului Front

al Renașterii Naționale. Printre cei prezenți la inaugurarea statuii se afla și Nicolae Iorga, în uniformă de consilier regal. Festivitățile au fost încheiate cu un banchet.

În 1948 s-a consumat momentul cel mai dificil, când regimul comunist, instalat deplin la putere după

abolirea monarhiei, a declanșat o agresivă campanie de distrugere a statuiilor dedicate personalităților istorice pe care le considera ca indezirabile din punct de vedere politic. Fără excepție, acestea erau valoroase opere de artă care marcau puncte de interes din București. Statuia regelui Carol I a fost demolată cu tancurile în noaptea de 30/31 decembrie 1947 din ordinul lui Constantin Doncea, unul dintre liderii P. C. R. din acel moment și viceprimar al Bucureștiului. Sculptorul Dimitrie Demu, macedonean stabilit ulterior în Venezuela, care a asistat la demolarea statuii primului rege al României, relatează:

„O armată de muncitori trebăluia în jurul statuii ecvestre a lui Carol I, capodoperă a celebrului sculptor iugoslav Ivan Meštrović. Pieptul puternicului cal de bronz fusese închingat. Un lanț lung și gros îl lega de un tanc greu al armatei, care trăgea cu disperare să-l răstoarne. Zgâlțâiturile repetate biruiră în sfârșit statuia. Picioarele metalice se îndoiră și statuia se zdrobi de pavaj. După care, tancul a târât-o într-un

CAROL I ȘI FERDINAND I

zgomot de pietre smulse și un puternic scrâșnet de metal târșit pe asfalt”.

După demolare, statuia mutilată a ajuns din Piața Palatului în curtea Pirotehniei Armatei, devenită ulterior Garajele Grozăvești.

Mai târziu, statuia a fost topită și, se spune că, din bronzul ei a fost turnată Statuia lui Lenin din București, realizată de sculptorul Boris Caragea, statuie care a stat în parcul din fața Casei Scânteii din 21 septembrie 1960 până la 3 martie 1990, când clădirea fusese deja redenumită Casa Presei Libere. Există unele informații, neconfirmate însă de documente, că nu întreaga statuie a fost topită, ci doar regele Carol I, calul fiind păstrat și reciclat pentru Statuia generalisimului Aleksandr Suvorov din satul Dragosloveni, statuie ecvestră, terminată în 1957 de Marius Butunoiu și inaugurată în 1959, considerată a fi prima reprezentare ecvestră realizată de un sculptor român. Monumentul se află la intersecția șoselei E 85 cu DJ Dumbrăveni și este declarat monument istoric.

Reprezentanții regimului comunist nu au prevăzut că dl. Meštrović, stabilit în Statele Unite, va da în judecată Statul Român pentru daunele provocate operei sale de artă. La sesizarea sculptorului și a UNESCO a fost declanșată o acțiune judecătorească; prin sentință internațională, România a fost condamnată la plata unei despăgubiri pentru distrugerea unei opere de patrimoniu. Autoritățile vremii credeau că nu vor putea fi obligate la plată, dar au fost nevoite să achite milioane de dolari. Aceeași soartă a avut-o și monumentul regelui Ferdinand I, a cărui amplasare în Piața Victoriei a fost marcată de multă indecizie și a tulburat, în 1940, existența altor trei sculpturi, respectiv *Monumentul Eroilor Corpului Didactic* (sculptori Ion Jalea și Cornel Medrea, în colaborare cu pictorul Arthur Verona). Acesta a fost demontat în 1940, urmând să se găsească un alt loc, decizie amânată din cauza războiului și apoi a condițiilor din primii ani ai regimului comunist, dar în timp piesele componente au dispărut (!). Întrucât până la urmă s-a constatat că locul din Piața Victoriei era prea mic pentru grandiosul monument regal, acesta s-a montat la repezeală pe partea vestică a primului rond de la Șosea. Vizavi se găseau *Monumentul Infanteriei* (1936, sculptor Ion Jalea, arhitect Nicolae Georgescu) și *bustul lui Barbu Delavrancea* (sculptor Cornel Medrea). Acestea au fost demontate și ele în 1940, în primul rând pentru că soldații ilustrați în *Monumentul Infanteriei* ar fi avut armele ațintite spre monumentul regelui Ferdinand, situație inacceptabilă. Piesele din bronz ale primului au fost duse tot la Muzeul Militar, de unde ulterior și ele au dispărut (!), iar bustul lui Delavrancea a fost amplasat pe una din aleile Parcului Kiseleff.

În anul 2000, pe același loc, din partea estică a primului rond de la Șosea, s-a ridicat alt monument dedicat infanteriei române, sculptor Ioan Bolborea, lucrare de mari dimensiuni, executată integral din bronz, dar care se profilează pe un fundal masiv de verdeață, cu care se confundă, fiind astfel lipsită practic de vizibilitate. Pe amplasamentul Monumentului regelui Ferdinand, pentru scurt timp a fost expusă statuia ecvestră a generalisimului rus Alexander V. Suvorov (sculptor Marius Butunoiu), înainte de inaugurarea sa în 1959 la Dumbrăveni, între Râmnicu Sărat și Focșani. În a doua jumătate a anilor 1980 aici a fost așezat pentru câțiva ani și *Monumentul Ostașului Sovietic*. Statuia lui Ferdinand I a rămas un mister. Inaugurată în aceeași perioadă cu aceea a lui Carol I, ea a dispărut undeva în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, zice-se pentru că ar fi fost avariat soclul. Nu a mai fost readusă pe domeniul public, mai ales în contextul comunizării țării după război. Nu se știe dacă statuia mai există sau nu. Pe locul ei se găsește astăzi bustul lui Omar Khayyam, filosof persan, lucrare de mici dimensiuni, improprie amplasamentului.

Între timp, începând cu martie 2007, a apărut Proiectul de realizare a unei noi statuii a lui Carol I, amplasată în Piața Revoluției, adică exact în locul în care fusese amplasată sculptura realizată de Ivan Meštrović. Executarea statuii a fost atribuită sculptorului Florin Codre care, în 1976-1978, a realizat statuia lui Avram Iancu de la Târgu Mureș. În afară de unele critici, între care și aceea că domnul Codre, foarte inspirat de altfel, a inaugurat pe 9 mai 2008 la Călărași, o altă statuie a lui Carol I care, surpriză sau nu, seamănă foarte mult cu cea care se dorește a fi amplasată la București, singurul lucru care diferă fiind vestimentația Regelui; realizarea statuii s-a mai lovit de un obstacol: artistul Florin Codre, a anunțat în 2008 că lucrarea va întârzia pentru că parte din bronzul folosit pentru turnarea statuii lui Carol I a fost furat de la o turnătorie de artă din București, unde se realiza monumentul, fapt care putea duce la decalarea datei de inaugurare a acestuia, fixată pentru 1 decembrie. În final, inaugurarea a avut loc luni 6 decembrie 2010, fiind prezenți Prințesa Margareta a României, principele Radu al României și primarul Capitalei, Sorin Oprescu, care au marcat momentul printr-o scurtă ceremonie, în cursul căreia a fost citit mesajul regelui Mihai I. Totodată, la eveniment au participat academicienii Răzvan Theodorescu și Constantin Bălăceanu-Stolnici, foștii președinți Ion Iliescu și Emil Constantinescu, fostul premier Călin Popescu Tăriceanu. Momentul solemn a fost marcat de Regimentul 30 Gardă „Mihai Viteazul” prin intonarea imnului național. După dezvelirea statuii lui Carol I, primarul general, Sorin Oprescu, Acad. Răzvan

Theodorescu și prințul Radu de România au ținut câte un discurs în care au evocat personalitatea și rolul regelui Carol I în istoria

României. Evenimentul s-a încheiat cu intonarea marșului lui Carol I.

Cătălin Dragoș Munteanu, sculptor

Statuia regelui Ferdinand I executată de Ivan Meštrović

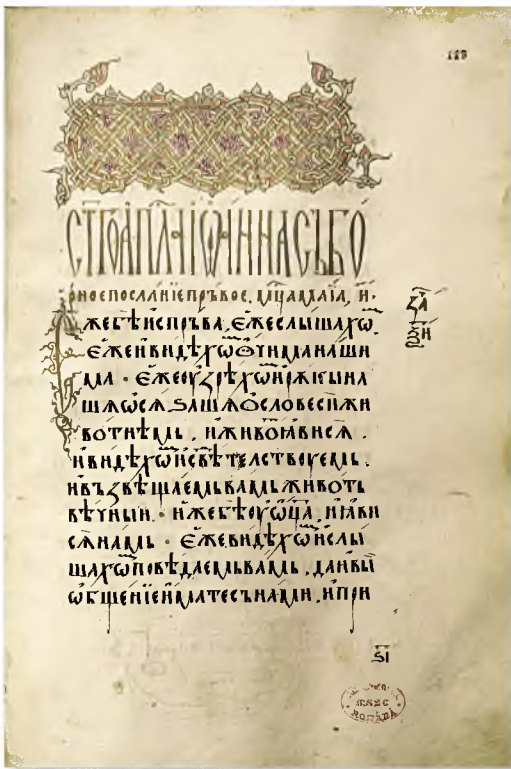
Statuia regelui Carol I executată de Florin Codre

Macheta statuii regelui Ferdinand I în atelierul artistului Florin Codre

ROLUL SCRIPTORIILOR ÎN RĂSPÂNDIREA OPERELOR

Apostol, 1609; hârtie, 343 f., 255 x 230 mm. B. A. R., Manuscris slav 22

Caligrafierea și împodobirea manuscriselor erau îndeletniciri vechi la români, ca și în tradiția Bisericii, iar multe dintre manuscrisele realizate în Țările Române se păstrează atât în diferite biblioteci din România, cât și în așezăminte din Ucraina, Muntele Athos și din întregul Orient, precum și în reputele colecții din Anglia, Franța, Italia, Germania, Austria, Rusia, etc. Ele erau realizate în scriitorii, care reprezentau centre de copiere, dar și creatoare de opere ale culturii scrise și ale artelor minore (caligrafia, miniatura). Activitatea lor este legată cu precădere de Biserică, mai ales de avântul luat de ctitorirea de biserici și mănăstiri, o dată cu dezvoltarea și organizarea cultului. Construcția de locașuri sfinte presupunea investirea cu toate cele necesare desfășurării cultului, iar printre primele obiecte care se dăruiau cu acest prilej se număra Evangheliarul manuscrisul românesc cel mai răspândit, tocmai pentru că reprezenta cuvântul Domnului. Rolul scriitorilor nu s-a limitat doar la cel de multiplicare a manuscriselor, ci ele au reprezentat și cele mai vechi forme de învățământ ale românilor. În aceste școli se învăța nu numai scrisul, ci și limbile prin care se avea acces la învățătura ortodoxă, cu precădere greaca și slavona. Dascălul acestor școli era copistul, care reprezenta un tip de cărturar cu o așezare spirituală și dorința propovăduirii culturii și a teologiei ortodoxe atât prin limbile de largă circulație atunci, cât și prin limba vie a poporului. Prin urmare, activitatea scriitorilor și a școlilor românești de copisti din Țările Române s-a desfășurat în limbile greacă, slavonă și română, ceea ce a dus la conservarea unei mari părți a literaturii teologice, istorice și juridice bizantino-slave. Aceste genuri de literatură acumulează cărți de cult (Apostol, Liturghier, Minee, Psaltire, Tetraevanghel, Triod, etc.); colecții de canoane și legi bizantine în limbile greacă și slavonă, iar din secolul al XVI-lea și

în limba română; scrieri teologice și istorice din perioada bizantină și post-bizantină. În unele cazuri, cele mai vechi versiuni ale acestor opere le găsim în manuscrisele realizate în Țările Române, uneori fiind chiar unicele versiuni păstrate. Spre exemplu, nouă dintre cele douăsprezece scrieri ale patriarhului Eftimie de Tâmovo (1375-1393) au fost publicate după copii slavo-române din secolele XV-XVI. Una dintre cele mai importante copii ale versiunii bulgare a cronicii bizantine atribuită lui Constantin Manasses se păstrează într-un manuscris slavo-român realizat în Moldova, pe la sfârșitul secolului al XVI-lea sau începutul celui de al XVII-lea. Unicul manuscris cu traducerea slavă a cronicii bizantine a lui Simeon Magistros a fost copiat în Moldova, în 1637. Versiunea românească din secolul al XVII-lea a *Vieții Sfântului Nifon*, patriarhul Constantinopolului, scrisă în grecește, între 1517- 1521, de Gavriil, protosul mănăstirilor de la Muntele Athos, reprezintă cea mai completă și fidelă versiune a originalului grec, pierdut între timp. Versiunea neogreacă, care s-a păstrat, este nu numai dependentă de cea românească, dar și incompletă, în comparație cu aceasta. Valoarea copiilor slavo-române a fost subliniată de specialiștii ruși prin marea lor fidelitate față de original, datorată faptului că limba slavonă nu le era vie copiștilor români, dar respectul față de valoarea textului sacru le impunea o atenție mărită, motiv pentru care aceștia reproduceau textele fără intervenții gramaticale, fonetice sau lexicale. Cărturarii români nu au îndeplinit numai rolul de copisti și difuzori de literatură teologică și liturgică, ci au adus contribuții prețioase la sporirea numărului titlurilor în limba slavonă atât prin noi traduceri din limba greacă, uneori prin intermediul limbii române, cât și prin creații slavo-române originale. [...] În manuscrisele realizate în centrele din Țările Române sunt conservate și texte care oferă precepte de comportare morală și pilde sau care

reprezintă romane populare și cărți apocrife, literatură apocaliptică și lucrări didactice, texte hagiografice și literatură de prevestire, la care se adaugă creații populare (cântece, proverbe, legende, etc). Un loc aparte îl dețin și primele traduceri românești păstrate ale cărților Sfintei Scripturi, datate din prima jumătate a secolului al XVI-lea, dar ale căror prototipuri sunt de la sfârșitul secolului al XV-lea. [...] Eforturile îndelungate de copiere a manuscriselor nu prezintă numai o valoare istorică și de conservare a operelor, ci și una artistică, cu mari realizări în domeniul artelor minore. Scrise la început pe pergament, iar din secolul al XVI-lea mai mult pe hârtie, multe manuscrise românești sunt considerate adevărate opere de artă, prin combinarea artistică a motivelor, calitatea desenului, caligrafia îngrijită, etc. De o valoare excepțională sunt miniaturile manuscriselor (teme iconografice din viața Mântuitorului și a Sfinților Apostoli, a Maicii Domnului și a Sfinților, Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil și lumea îngerilor, profeții și proorocii Vechiului Testament, la care se adăugau uneori și portretul domnitorului, al diferiților ierarhi, clerici și credincioși care solicitaseră sau comandaseră manuscrisul respectiv), frontispiciile de la începutul capitolelor și ornamentele inițialelor, îmbinându-se modele luate din Bizanț cu spiritul autohton. Constatarea că o lungă perioadă de timp cultura scrisă era o artă, prin caligrafie și miniaturi, explică și una din marile realizări ale artei minore românești: unciala liturgică moldovenească, reprezentând una dintre cel mai reușite caligrafii chirilice. Autorul ei a fost românul Gavriil Uric, copist de manuscrise greco-slave la mănăstirea Neamț în anii 1413/1424-1449, lăsând în urma lui o școală cu peste 20 de copisti. Specialiștii ruși pun realizarea scrierii și a ornamentației moldovenești pe seama influenței originii romanice a poporului român, scriere care va participa, prin intermediul izvodului moldovenesc,

la cea de a doua influență sud-slavă asupra culturii ruse. În Moldova, centre de activitate miniaturistică și școli de copisti se aflau pe lângă marile mănăstiri (Putna, Neamț, Voroneț, Moldovița, Bistrița Moldovei, Sucevița, Bisericani, Secu, Dragomima, etc.) sau în centrele mitropolitane (Suceava și Iași) și episcopale (Roman, Rădăuți și Huși), a căror activitate s-a menținut timp de câteva secole (XV-XVIII). La începutul secolului al XVII-lea, un centru important a fost cel reprezentat de Școala de caligrafi și miniaturişti de la Dragomima, care a activat din inițiativa și sub ocrotirea mitropolitului Anastasie Crimca (1608-1617, 1619-1629), reprezentând ultima înflorire și sclipire a miniaturisticii românești din Moldova. Mitropolitul a polarizat în jurul său mai mulți ucenici din diferite centre monastice și a monopolizat producția de manuscrise religioase din prima jumătate a secolului al XVII-lea, care ajungeau să fie dăruite și Mitropoliei de la Târgoviște. Școala lui Anastasie Crimca avea un program bine stabilit, în care prioritate aveau manuscrisele destinate cultului. Ele cuprindeau texte din Noul Testament, sub formă de *Tetraevangheliare* și *Apostol*, din Vechiul Testament, în special *Psaltirea*, la care se adăugau manuscrisele liturgice și de lectură duhovnicească, îndeosebi din texte hagiografice: *Otețnicul* sau *Patericul*. Ele erau împodobite adesea cu miniaturi, iar artiștii erau inspirați din tradiția picturilor murale și a icoanelor care circulau, respectând formele tradiționale, izvorând dintr-o reprezentare artistică și concepție teologică specifică Ortodoxiei. Coperțile manuscriselor erau din lemn, îmbrăcate în piele și cu ferecături în argint și în aur, împodobite cu pietre prețioase sau alte podoabe, după o artă întrebuintată atât în Bizanț, cât și în Apusul Europei. La început, cele mai multe ferecături se executau în ateliere străine. Cu timpul, însă, întâlnim asemenea ateliere și în

CULTURII SCRISE ÎN SECOLELE XVI- XVIII

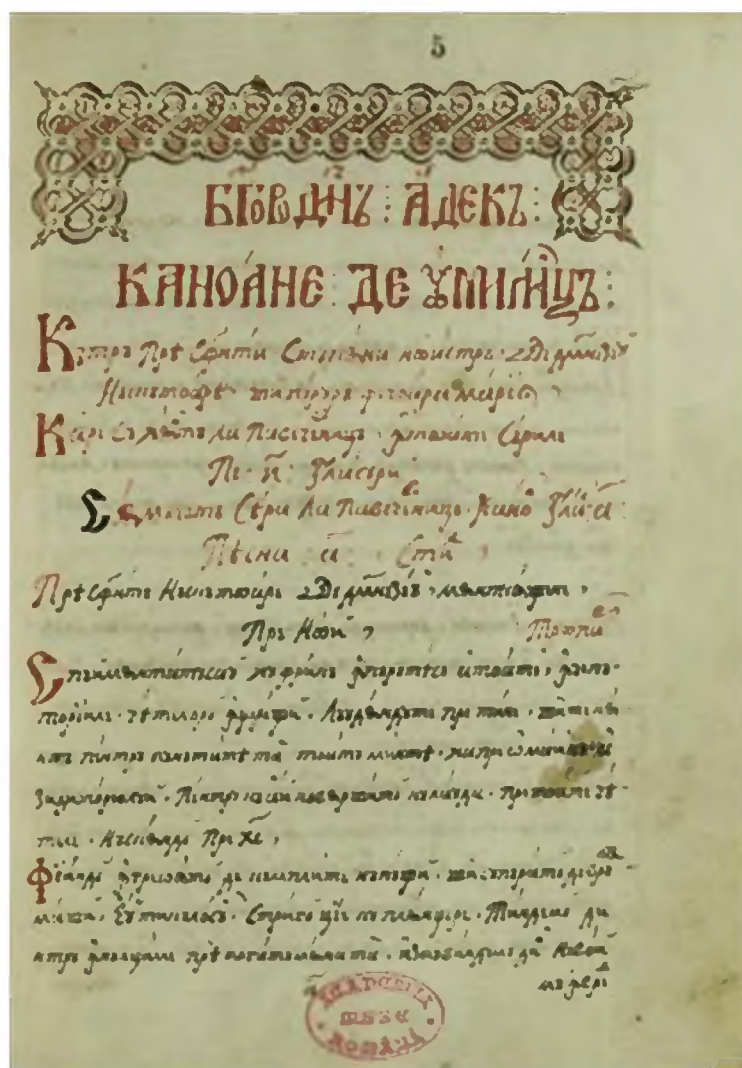
Țările Române, fie în centrele de copiere (în mănăstiri ca Neamț, Putna, Humor, etc.), fie în imediata lor apropiere sau în marile centre economice (Sibiu, Bistrița, Suceava, etc.), cum era cel al lui Gligorie Moisiu de la Suceava, din prima jumătate a secolului al XVII-lea. De aceea, se poate vorbi de o artă a legătoriei de manuscrise și mai târziu de cărți, dacă avem în vedere modelele ferecăturii lor, chenarele ornamentale, care erau de o rară frumusețe și finețe, precum și scenele iconografice de pe coperti, multe dintre ele fiind foarte reușite. Scriitorii și școli de copişti întâlnim și în Țara Românească, în jurul marilor mănăstiri (Tismana, Cozia, Bistrița Olteniei, Dealu, etc.) sau în centrele mitropolitane (Târgoviște și București) și episcopale (Râmnic și Buzău), în timpul lui Matei Basarab (1632-1654), au fost încurajate artele caligrafiei și miniaturii, care cunosc ultima lor perioadă de mare înflorire în Țara Românească, unde centrele de copiere se mențin pe la diferite mănăstiri (Căldărușani, Câmpulung, etc.), realizându-se manuscrise slave cu interesante predoslovii, dar și Evangheliare de lux, datorite de domnitor Patriarhiilor ortodoxe din Răsărit. Unele din aceste centre vor funcționa și în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, cum a fost cel de la Câmpulung, deschis atât clericilor (ierei Nicola Grămăticul), cât și laicilor (Dumitru de la Câmpulung). Dacă în Moldova ultimul mare reprezentant al miniaturisticii românești activase în prima jumătate a secolului al XVII-lea (mitropolitul Anastasie Crimca), în schimb, în Țara Românească, ultimul mare reprezentant al acestei arte minore a fost, către sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, Sfântul Antim Ivireanul, episcop de Râmnic (1705-1708) și mitropolit al Țării Românești (1708-1716). De la el ne-au rămas câteva lucrări în manuscris, între acestea importantă fiind *Chipurile Vechiului și Noului Testament*. Lucrarea reprezenta o istorie rezumativă a Vechiului și Noului Testament, în care el face numeroase aluzii la istorici și filosofi clasici, pe care încearcă să-i pună de acord cu faptele și evenimentele din Sfânta Scriptură, pe baza celor spuse și de Sfinții Părinți. Pentru a da un caracter iconografic celor scrise, Sfântul Antim adaugă textului 503 portrete în medalion, 3 schițe și 8 desene, cu personaje din Vechiul și Noul Testament, alături de care apar și oameni iluștrii ai antichității (Homer, Pitagora, Socrate, Platon, Aristotel, Filon, etc.). Pentru nevoile Bisericii Ortodoxe și ale credincioșilor români din Transilvania, multe manuscrise proveneau din Țara Românească și Moldova, pe calea schimburilor culturale atât prin texte scrise, cât și prin prezența unor cărturari copişti, trimiși ca misionari ai credinței ortodoxe, mai ales în timpurile grele de opresiune religioasă din secolul al XVII-lea. Însă, nu au lipsit nici

scripitoriile locale, aflate prin biserici, mănăstiri și schituri, ca și în centre eparhiale, unde s-au desfășurat activități culturale și de copiere a manuscriselor, făcute de copişti formați fie în Transilvania, fie în cele două Țări Românești extracarpatiche. De exemplu, la Școala de copişti de la biserica Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului, atestată documentar încă din a doua jumătate a secolului al XV-lea, s-a format un însemnat număr de dieci, care s-au ocupat și în secolul al XVII-lea cu copierea de manuscrise slave și române. Un alt centru a fost mănăstirea Hodoș-Bodrog, la care se pot adăuga centrele de copiere de la mănăstirile Râmeț, Peri, Prislop, Feleac, Vad, Geoagiu, etc. Centre de copiere au fost și în capitalele Țărilor Române, unde existau și școli domnești în care se pregăteau diecii pentru acoperirea nevoilor cancelariilor domnești, la care erau angajați și cărturari ai vremii care proveneau din mediul laic. Pentru un timp, marea majoritate a copiştilor proveneau din mediul monahal, dar începând cu secolele XV-XVI întâlnim ca autori de manuscrise, cu conținut religios sau laic, dieci și logofeți de divan, alături de preoți și dascăli de sate, acest fenomen amplificându-se în secolul al XVII-lea. Recunoașterea acestor categorii de copişti se datorează faptului că ei încep, acum, să-și însemneze numele tot mai des pe roadele muncii lor, dar făceau acest gest cu o mare umilință, pentru a păstra într-un fel așezarea spirituală a înaintașilor lor, care nu-și puneau numele pe manuscrisele scrise de ei. Înmulțirea și diversificarea socială a celor care se ocupau cu copierea manuscriselor ne arată lărgirea sferei de circulație a manuscriselor, implicit și a cărții, în societatea românească, și

nicidecum diminuarea activităților cărturărești din mănăstiri. Ele nu mai sunt scrise doar în scripitoriile din incinta mănăstirilor, ci centrele sau locurile de copiere se diversifică pentru secolul al XVII-lea, întâlnindu-se acum nume de localități și parohii, centre episcopale și mitropolitane din cele trei țări românești. De asemenea, tot ca o caracteristică a secolului al XVII-lea se constată, în urma adoptării limbii române în Biserica și în cancelariile Domnești, o scădere a manuscriselor în limba slavonă și o creștere a numărului celor în limba română. În cadrul cultural din Țările Române s-a putut dezvolta și o rodnică activitate de multiplicare a manuscriselor grecești, datorită chiar activității unor caligrafi greci. Din perioada secolului al XVII-lea, amintim pe mitropolitul Luca al Ungrovlahiei, originar din insula Cipru, care a desfășurat o importantă activitate de caligraf și miniaturist, de la el păstrându-se patru *Evangheliare* și o *Psaltire*, terminată de un ucenic de al lui, arhiepiscopul Iacov, în 1634-1635. El a creat o școală de copişti în jurul lui, prin ucenicii pe care i-a avut, și se afirmă că a avut o legătură permanentă cu vestitul caligraf și miniaturist Anastasie Crimca, mitropolitul Moldovei. Un alt copist grec a fost Matei, mitropolitul Mirelor Lichiei, venit și stabilit în Țara Românească ca egumen al mănăstirii Dealu. El a fost socotit cel mai de seamă caligraf și miniaturist grec al timpului său, formând și el o școală de copişti și de la care s-au păstrat mai multe manuscrise grecești. Numărul lor se ridică la 53, dintre care 24 de Liturghiere, dar și lucrări originale hagiografice și canoane de rugăciune către Mântuitorul și Maica Domnului, scrieri și scrisori

dogmatice, lucrări de istorie a românilor, precum și o traducere din slavonă. De remarcă că activitatea de copiere a manuscriselor grecești a fost continuată în tot secolul al XVII-lea, cu precădere în timpul domniei Sfântului Martir Constantin Brâncoveanu, când producția lor este mult mai mare și sunt mai fastuos împodobite. Până la introducerea tiparului în Țările Române, în secolul al XVI-lea, costul manuscriselor era destul de mare, ținând seama de efortul cerut la copierea și împodobirea lor. Amploarea activității tipografice, cu precădere din secolul al XVII-lea, a determinat, pe de o parte, dezvoltarea artei xilografurii, ca o prelungire din tradiția scripitoriilor, pentru realizarea materialului tehnic de împodobire a cărților tipărite, iar pe de altă parte, scăderea costului manuscriselor, a căror circulație se menține, căci tirajele cărților tipărite erau mici, iar când nu erau împărțite din milostivirea domnului sau cu ajutorul vreunui ierarh, prețul lor era destul de mare. Așadar, activitatea de copiere a manuscriselor a fost continuată în secolul al XVII-lea, atât în perioadele de activitate tipografică, cât și în cele de întrerupere a tiparului, cum a fost, de pildă, răstimpul dintre anii 1652-1678 în Țara Românească. Scopul acestei activități era de a satisface nevoile imediate ale Bisericii și ale credincioșilor, iar circulația manuscriselor în secolul al XVII-lea, în Țările Române, exprimă o activitate culturală mult mai largă decât cea desfășurată prin tipar. Aceasta se datora faptului că imprimarea de cărți nu a izbutit să acopere toate nevoile imediate, astfel că tradiția manuscriselor se continuă până târziu în secolul al XIX-lea, scăzând, însă, calitatea grafică a acestora.

Dr. Ion Marian Croitoru

Războiul de Independență dintre anii 1877-1878, purtat împotriva turcilor, a avut drept consecință recunoașterea în plan internațional a independenței României. După mai bine de patru sute de ani de suzeranitate otomană, românii au profitat de contextul internațional de atunci pentru a-și făuri un stat suveran. În 1875 a izbucnit răscoala în Bosnia și Herțegovina, iar în 1876, cea din Bulgaria. Mai mult, în 1877 Rusia a declanșat un nou război împotriva Turciei. În aceste condiții, la 9 mai 1877, România și-a proclamat Independența. La 16 aprilie 1877, România a semnat Convenția cu Rusia, prin care permitea armatei ruse să treacă pe teritoriul ei și să ocupe linia Dunării până la gura Oltului. În temeiul aceleiași Convenții, Armata Română s-a angajat să fie prezentă în flancul din Oltenia de sud. Imperiul Rus a concentrat pentru luptele din Balcani 260000 de soldați cu 802 tunuri, iar Imperiul

În iunie, trupele ruse au trecut Dunărea și au început operațiile pe teritoriul Imperiului Otoman, dar s-au lovit de rezistența lui Osman-Pașa la Plevna, fiind nevoite să oprească înaintarea. Marele duce Nicolae a hotărât să atace cu toate forțele Plevna. Atacurile rușilor au fost respinse cu pierderi foarte mari de apărarea foarte hotărâtă a turcilor. Într-o telegramă cifrată, marele duce Nicolae s-a adresat principelui Carol I cerându-i ajutorul. Principele Carol I a acceptat propunerea marelui duce Nicolae de a deveni comandantul suprem al trupelor ruse și române de la Plevna. În seara zilei de 19 iulie, noi unități române au traversat Dunărea, iar artileria de pe malul stâng al fluviului și-a intensificat bombardamentele. În plus, Armata Română a fost reorganizată pe 23 iulie în vederea îndeplinirii noilor sarcini. Astfel, a fost creată Armata de Operațiuni de sub comanda generalului Alexandru Cernat,

să ceară un armistițiu, astfel că la 3 martie 1878 s-a semnat Tratatul de la San Stefano, în care României i se impune cedarea celor trei județe din sudul Moldovei (Cahul, Ismail, Bolgrad).

Marile Puteri (Marea Britanie, Franța, Imperiul German) nu au fost satisfăcute de acest tratat, prin care Imperiul Țarist și-a extins influența în Balcani și Caucaz, cerând la Congresul de la Berlin o revizuire care va fi obținută prin Tratatul de la Berlin (1878). La Conferința de Pace de la Berlin din 1878 s-a decis ca Rusia să recunoască independența României, să cedeze teritoriile Dobrogei și Deltei Dunării (inclusiv portul Constanța) și mica Insulă a Șerpilor. În schimb, Rusia prelua județele din sudul Basarabiei, care reintraseră în componența Moldovei după Războiul Crimeei prin prevederile Tratatului de la

În al doilea rând, la 11/23 decembrie 1876, sub presiunea aliaților europeni ai Imperiului, revoltați de cruzimea cu care fuseseră reprimite revoltele din Bosnia-Herțegovina și Bulgaria, sultanul Abdul Hamid al II-lea a decretat prima Constituție a Imperiului Otoman, consfințindu-se astfel trecerea de la monarhia absolutistă la monarhia constituțională. În Constituția publicată la 23 decembrie 1876, România era prevăzută printre provinciile Imperiului, fapt ce a provocat protestele Guvernului Român.

La 21 aprilie 1877, în fața bombardamentelor și atacurilor repetate ale trupelor turcești, Adunarea Deputaților adoptă o moțiune prin care aprobă atitudinea guvernului față de agresiunea străină și-l autorizează să ia toate măsurile pentru a apăra și a asigura existența statului român; se statornicește starea de război în nouă județe dunărene.

Pe 9 mai 1877 are loc *Proclamarea independenței de stat* a României. Adunarea Deputaților votează moțiunea prin care ia act că „Rezbelul” dintre România și Turcia, ruperea legăturilor cu Poarta și independența absolută a României au primit consacarea lor oficială. Mihail Kogălniceanu se adresează Parlamentului României:

„[...] D-lor, și Camera, și Senatul, la interpelările d-lor Stolojan și Fălcoianu, au recunoscut că suntem în stare de rezbel, au recunoscut că suntem dezlegați de legăturile noastre cu Înalta Poartă și că acele legături sunt rupte mai întâi de către Înalta Poartă.

[...] În starea de rezbel, cu legăturile rupte, ce suntem? Suntem independenți; suntem națiune de sine stătătoare. (Aplauze). Avem domn de sine stătător. (Aplauze). Însă, domnilor, aci se oprește travaliul nostru? Aci se oprește misiunea noastră? Am ajuns la scopul urmărit nu de azi, ci, pot zice, de secole, și mai cu deosebire urmărit de la 1848 încoace?

H.N. Dembinski, Luarea drapelului cavaleriei turcești de un cavalerist român...

Otoman, 186000 de soldați cu 210 tunuri. Acțiunile armatei țariste au început în iunie, când trupele ruse au traversat Dunărea în Dobrogea. Traversarea fluviului s-a făcut în parte sub protecția flotilei românești (vedetele „România”, „Ștefan cel Mare”, „Fulgerul” și „Rândunica”). După câteva zile, rușii au trecut la forțarea fluviului cu gruparea principală, care fusese concentrată în zona Roșiorii de Vede – Alexandria – Zimnicea – Turnu Măgurele. Armata Română a asigurat siguranța traversării Dunării de către ruși prin bombardamentele din 14-16 iunie asupra pozițiilor otomane. Tot pentru asigurarea protecției armatei ruse, românii au organizat posturi de supraveghere la vărsarea Oltului în Dunăre. Rușii au beneficiat din plin de sprijinul artileriei române și, după un atac energic, au cucerit, pe 4 iulie, cetatea Nicopole.

(43414 militari, 7170 cai, 110 tunuri); pentru apărarea frontierei dunărene a fost creat Corpul de observație (11380 militari, 1350 cai, 74 tunuri), iar milițiile din Oltenia au fost mobilizate. Armata Rusă și Română au pornit un atac în 11 septembrie, atac care va duce la cucerirea redutei Grivița 1 de către români.

La 21 noiembrie, românii au cucerit și cetatea Rahova; Plevna a reușit să reziste până la 10 decembrie, fiind încercuită de trupele ruso-române. Osman-Pașa a încercat să străpungă încercuirea și să se retragă, dar manevra sa a eșuat, astfel încât el și armata sa s-au predat. După căderea Plevnei, evenimentele militare s-au precipitat. Trupele române au trecut la asedierea Vidinului, iar cele ruse au pornit în grabă către Constantinopol. Au cucerit Plovdiv și Edirne și au ajuns în apropierea capitalei la 20 ianuarie 1878. În aceste condiții, Turcia a fost nevoită

Paris din 1856.

La 11 decembrie 1876, la Constantinopol, se deschide Conferința statelor semnatare ale *Tratatului de la Paris* din 1856, în cadrul căreia Rusia, Franța, Anglia, Italia, Germania și Austro-Ungaria au încercat să determine Poarta Otomană să realizeze reforme pe teritoriile europene ale acesteia. Trebuie subliniat că Tratatul de la Paris, încheiat în urma Războiului Crimeii (1853-1856), conținea însemnate prevederi referitoare la Principatele Române care, deși rămăneau sub suzeranitatea Porții, se bucurau de o deplină autonomie internă, iar neutralitatea lor era pusă sub garanția marilor puteri europene. Delegatul Guvernului Român, I. C. Brătianu, trimis aici cu misiunea de a obține recunoașterea independenței și garanții privind „neutralitatea absolută” a României, primește un răspuns pe deplin negativ, cu totul semnificativ.

DECLARAȚIA DE INDEPENDENȚĂ A ROMÂNIEI

Mai întâi de toate, domnilor, să ne facem întrebare: ce am fost înainte de declararea războiului? Fost-am noi dependenți către Turcia? Fost-am noi provincia turcească? Fost-am noi vasali ai Turciei? Avut-am noi pe sultanul ca suzeran? Străinii au zis aceasta; noi nu am zis-o niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultanul nu a fost suzeranul nostru, însă, era ceva: erau niște legături sui generis; niște legături care erau slabe când românii erau tari; niște legături care erau tari când românii erau slabi. (*Aplauze generale*). Încercările Turciei, pretențiunile Turciei în contra noastră, dacă în adevăr nu sporeau, cel puțin se repetau neconținut; și mai mult în scris, căci în fapt nu se puteau face, pentru că Turcia slăbea din ce în ce mai mult, și numai când slăbea socotea de cuviință a-și arăta puterea către noi, pe care ne credea slabi, în acest mod rezistența Turciei ni s-a manifestat mai cu seamă în acești din urmă 20 de ani, nevoind să intre în înțelegeră cu noi spre a prefăce acele legături sui generis, care nu mai sunt ale secolului actual și care, dacă nu mai erau de folos pentru noi, nu mai erau de folos nici pentru Turcia. Rezultatul a dovedit aceasta. (*Aplauze*).

D-lor, eu nu voi să fac procesul Turciei; aceasta este treaba oamenilor de stat și care sunt în guvern, și care au fost, și care astăzi iau parte în Parlamentul Otoman. Ei sunt datori să vadă că au greșit când au răspuns pururea și într-un mod sistematic cu non possumus la toate cererile noastre. Aceasta este ceea ce ne-a adus pe noi în trista necesitate de a îndrepta armele noastre în contra armelor turcești îndreptate asupra noastră; aceasta ne-a adus în trista necesitate ca, precum pe noi ne pâra Poarta și ne învinovătea că am trădat interesele imperiului, că am rupt buna-credință, să declarăm și noi la rândul nostru că, fiindcă tunul raționează și pune în aplicațiune amenințările cuprinse în nota din 2 mai a lui Savfet-Pașa, asemenea și noi am făcut recurs la tun și tunul nostru răspunde tunului otoman.

Ne întrebați acum ce suntem? Suntem în stare de război cu turcii; legăturile noastre cu Înalta Poartă sunt rupte și când va fi ca pacea să se facă nu crez că un singur român va mai consimți ca România să reintre în pozițiunea ei de mai nainte, rău definită, hibridă și jignitoare atât intereselor României, cât și intereselor Turciei. (*Aplauze*). Așadar, domnilor deputați, nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentățiunii naționale că noi suntem o națiune liberă și independentă. (*Aplauze îndelung repetate*). Însă, domnilor, acum încep greutățile, fiindcă noua

noastră condițiune cu definirea independenței noastre într-un mod mai determinat și mai absolut trebuie să fie acceptată de Europa. Aci este chestiunea, aci se reclamă patriotismul, aci se reclamă prudența, aci se reclamă sânge rece. Eu, cât pentru mine, nu m-am îngrijit deloc de notele lui Savfet Pașa (*aplauze*), dară foarte mult m-am îngrijit de acele cuvinte, zise la tribuna Parlamentului din Londra, că România face parte integrantă din Imperiul Otoman și că armata otomană poate trece Dunărea. Aceste cuvinte m-au îngrijit. Dară ce să facem! Să stăm morți? Nu, domnilor, căci morților nimeni nu le poate ajuta; nimeni nu comptează cu morții. (*Aplauze prelungite*). Noi trebuie să dovedim că suntem națiune vie, trebuie să dovedim că avem conștiința misiunii noastre, trebuie să dovedim că suntem în stare să facem și noi sacrificii pentru ca să păstrăm această țară și drepturile ei pentru copiii noștri, și

Turcia nu a vrut să țină seamă de o hotărâre unanimă a Europei, care a constatat că Poarta nu a dat creștinilor acele îmbunătățiri pe care le-a promis prin Tratatul de la Paris, nu le-a făcut măcar o condițiune de om. Ei bine, pentru că Poarta a făcut asemenea greșală, trebuie oare să plătim noi? Pentru că, domnilor, dacă războiul încă nu a venit, au venit însă greutățile lui, greutățile armatelor mari venite pe pământul nostru, și aceasta din greșeala Turciei. Iată dară pentru ce voim să fim independenți, ca să nu mai atârnam de capriciul sau de greșelile cutărui sau cutărui vizir din Constantinople. Trebuie să dovedim că reclamăm independența pentru că și noi ca națiune avem dreptul să trăim cu viața noastră. Când toată Europa predică sentimentele de justiție, este cu drept ca aceste sentimente să se răspândească și asupra noastră și să ne lase să trăim cu viața noastră proprie, răspunzând

puterile, și cu Rusia, și cu Austria, cum am făcut cu Rusia etc., iar nu să rămânem în acele legături ca până astăzi, care nu mai au rațiunea de a fi.

Mă rezum, domnilor; voim să fim independenți, pentru că voim să trăim viața noastră proprie, pentru că nu voim să mai pățim pentru greșelile altora, pentru că voim ca la Gurile Dunării de Jos să fim un bulevard contra războiului. (*Aplauze*).

Vor fi greutăți foarte mari, pentru că din nenorocire interesele europene de multe ori se încrucișează, dară cu prudență, cu patriotism, urmând o politică energică, dară pururi ținând seamă de greutăți, precum am făcut de 20 de ani, cum am făcut totdeauna de când eram 2 mici provincii și astfel am ajuns să fim ceea ce suntem astăzi; dacă, zic, vom pune o asemenea energie și dacă energia noastră va fi nedezlipită de înțelepciune, eu cred că vom ajunge ca, atunci când pacea se va face, România să fie și ea națiune de sine stătătoare și să nu i se mai zică de nicăieri că face parte din Imperiul otoman.

O mai declar încă o dată, nu crez eu că dreptatea Europei, că chiar interesul Europei ar voi să ne mai întoarcem în condițiunile de mai înainte, jignitoare și nouă și chiar păcii Europei întregi. Domnilor, crez că este de prisos să răspund mai pe larg la întrebarea ce mi se face prin această interpelare, dacă am notificat puterilor ruperea relațiilor noastre cu Înalta Poartă; căci circulara guvernului este în mâna tuturor puterilor și nici un guvern nu și-a făcut iluziuni despre dânsa. Au putut să se

găsească ziare care au făcut aprecierile lor după cum au crezut ele, dară circulara aceea este categorică și constată că legăturile noastre cu Înalta Poartă sunt rupte, că suntem în stare de război și că starea noastră de război este făcută de însăși Turcia, nu numai pe teritoriul nostru, dară și în apele noastre.

[...] Un singur cuvânt am să vă mai zic astăzi: ne vedeți pe noi reci, fără entuziasm, raționând cu sânge rece. Ei bine, în ziua când Europa va recunoaște aceea la care toți trebuie să lucrăm, va recunoaște hotărârea noastră și ne va pune sub scutul unui viitor tratat de pace european, în ziua aceea, pe această bancă nu veți mai găsi bătrâni; ne veți găsi pe toți tineri și plini de entuziasm. (*Aplauze prelungite*).” A doua zi, regele Carol I proclama solemn Independența României.

Gabriela Dumitrescu

Volkers, Emil-Domnitorul Carol I în fruntea Roșiorilor, 1877

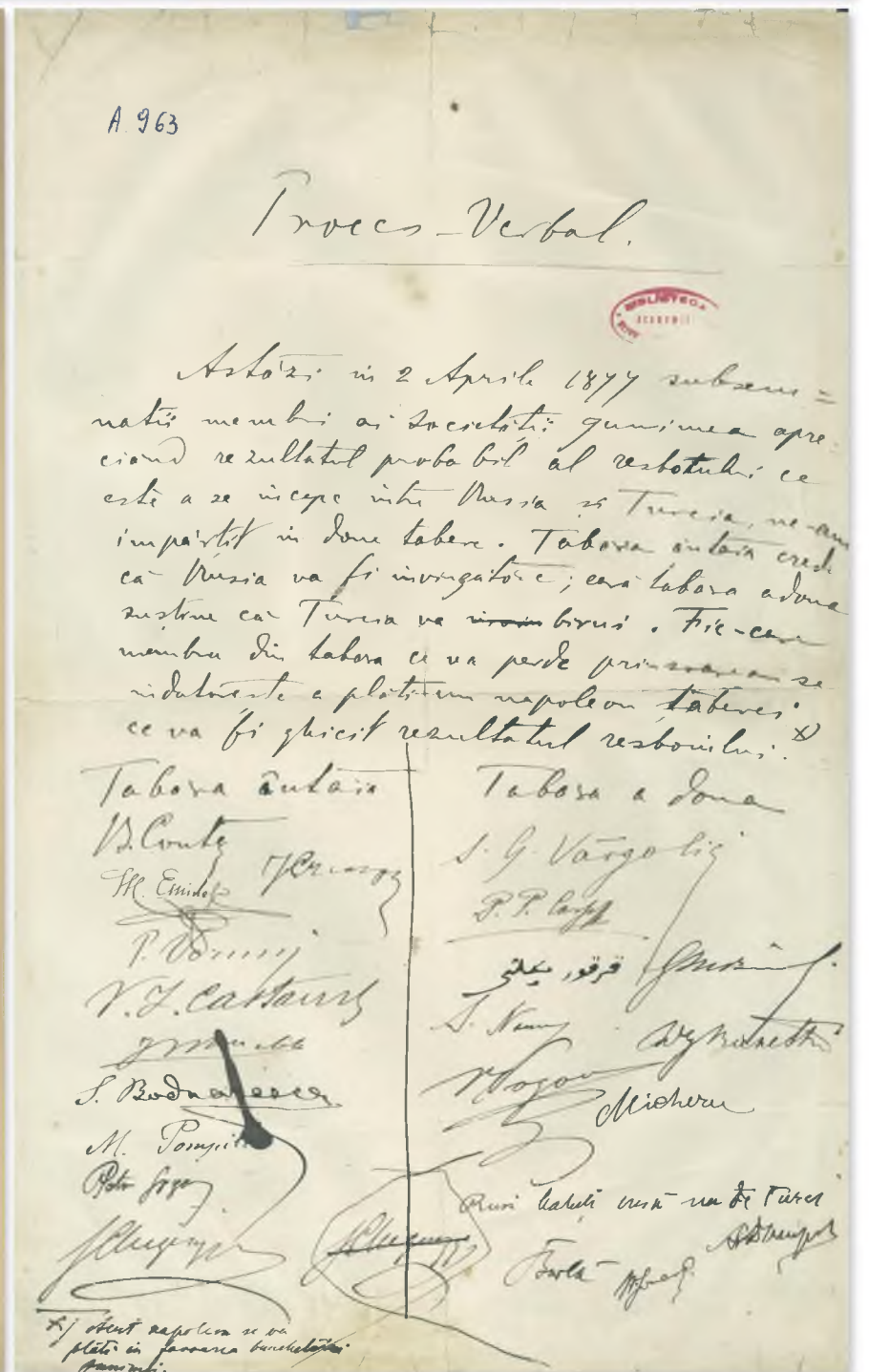
această misiune în momentele de față este încredințată fraților și fiilor noștri, care mor la hotare. (*Aplauze prelungite*).

Dară, odată aceasta făcută, trebuie nu numai guvernul, dară și Camera și Senatul, și națiunea să pledeze naintea Europei, naintea marelui areopag, acel areopag naintea căruia însăși Rusia se adresează și-și pledează cauza sa; să ne adresăm și să pledăm cu fermitate și cu înțelepciune buna noastră credință și buna cauză a independenței noastre (*Aplauze*). Trebuie să dovedim că, dacă noi voim să fim mai independenți decât am fost până acum, aceasta este pentru că nu mai voim să depindem de certele altora, nu mai voim să depindem de greșelile pe care le face Poarta, fiindcă, fără a acuza, sunt dator să constat că acest război a provenit din cauză că

numai pentru greșelile noastre și primind chiar pedepse pentru greșelile noastre, iar nu pentru ale altora. Trebuie să arătăm Europei că nu voim ca noi care, timp de 20 de ani, am lucrat și am dat un având de progres și de civilizațiune acestei națiuni, nu voim să vedem aceste travaliu al nostru ca să fie depus în cumpănă afară din hotarele noastre. Așadar, trebuie să dovedim că, dacă voim să fim națiune liberă și independentă, nu este pentru ca să neliniștim pe vecinii noștri, nu este pentru ca să fim un popor de îngrijiri pentru dânsii; din contra, și încă mai mult decât până acum, să arătăm că suntem o națiune hotărâtă să ne ocupăm de noi, să ne ocupăm de națiunea noastră, să ne ocupăm de dezvoltarea ei, de dezvoltarea bunei stări morale și materiale, iar nicidecum ca să îngrijim, ca să neliniștim pe cineva. Noi voim să fim bine cu toate

SOCIETATEA JUNIMEA - UN PARIU NEOBIȘNUT

O mare personalitate a culturii și vieții politice românești a cărui arhivă se păstrează la Biblioteca Academiei este Titu Maiorescu, întemeietorul „Junimii” (împreună cu prietenii săi Iacob Negruzzi, Petre P. Carp, V. Pogor și Th. Rosetti) și al a revistei „Convorbiri Literare”.

Întors de la studii la sfârșitul lui 1861, dornic să contribuie la înscriserea statului recent format în urma Unirii din 1859 pe făgașul unei vieți culturale și politice de nivel european, Titu Maiorescu va cunoaște la vârsta tinereții o ascensiune vertiginoasă: profesor universitar (la Iași) la 22 de ani, decan la 23 și rector la aceeași vârstă, membru al Academiei Române la 27 de ani, deputat la 30, ministru la 34 de ani. Arhiva conține pagini din celebrul *Jurnal* (1900-1917), copiate de fiica sa Livia Dymcza, dar și un extins epistolar din anii 1856-1868.

Se adaugă diferite articole și însemnări, versuri în limba germană, dar și actul prin care dar și actul prin care regele Carol I îl numește, la 28 martie 1913, prim-ministru și ministru de externe al României. În această calitate, va prezida Conferința de Pace de la București, în urma încheierii războiului balcanic. Pe lângă aceste documente importante, se regăsește și un Proces-Verbal al unei ședințe a Societății „Junimea” din 2 aprilie 1877, cu un conținut neobișnuit: „Astăzi în 2 aprilie 1877 subsemnații

membri ai Societății Junimea, apreciind rezultatul probabil al războiului ce este a se începe între Rusia și Turcia, ne-am împărțit în două tabere. Tabăra întâia crede că Rusia va fi învingătoare; eară tabăra a doua susține că Turcia va birui. Fiecare membru din tabăra ce va perde prinsoarea se îndatorește a plăti un napoleon taberei ce va fi ghicit rezultatul războiului. * Acest napoleon se va plăti în favoarea banchetului Junimii.

Tabăra întâia:

Vasile Conta, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ioan Mire Melik, Samson Bodnărescu, Miron Pompiliu, Victor Castano, Petru Iuga.

Tabăra a doua:

Ștefan Vârgolici, P. P. Carp, Petru Th. Missir, Teodor Naum, George Ranetti, Vasile Pogor, Mioheru. *Rușii bătuți, însă nu de turci: A. D. Xenopol, Vasile Burlă, Nicolae Gane” (B.A.R., A 963).

Rezultatul acestui război este cunoscut - țara și-a obținut independența față de Imperiul Otoman, alături de Serbia și Muntenegru. La 4/16 aprilie 1877, România și Imperiul Rus au semnat la București un tratat care permitea trupelor rusești să traverseze teritoriul țării în drumul spre Balcani, cu condiția respectării integrității teritoriale a României. Inițial Rusia nu a fost de acord cu intrarea României în război, nedorind ca aceasta să participe la tratatele de pace pentru împărțirea teritoriilor, însă rușii s-au

lovit de o puternică rezistență, suferind pierderi grele în asalturi repetate, și neputând înainta în Balcani dincolo de trupele conduse de Osman Pașa, care se cantonasera în cetatea Plevna. Imperiul Rus a declarat război Imperiului Otoman pe 12/24 aprilie 1877, iar trupele ruse au intrat în România pe la Ungheni, peste nou construitul pod de peste Prut, operă a cunoscutului inginer francez Gustave Eiffel.

În perioada aprilie - august 1877 sediul Marelui Cartier General al Armatei Române a fost în comuna Poiana Mare din județul Dolj, în casele familiilor Marincu -Magoreanu. Care a fost însă finalul acestui pariu neobișnuit, nu știm. Știm însă că la Junimea a predominat spiritul critic și ironia fină, iar înscriserea în această societate se făcea după deviza: „Intră cine vrea, rămâne cine poate”, iar atmosfera din cadrul ședințelor Junimii fiind una în care domnea ironia și veselia; se spune că Vasile Pogor, amfitrionul, râdea cu poftă și arunca perne în jurul său, mai să i se rupă cămașa și să îi cadă dinții nou puși. În cadrul „Junimii” mulți membri aveau porecle hilare. Spre exemplu, lui Miron Pompiliu i se spunea „Caracuda”. Era o poreclă născocită de A. Naum. Lui i se spunea „Pudicul” Naum. O altă poreclă sau întreaga poreclă pentru M. Pompiliu era „președintele caracudei”. La finalul ședințelor,

după ce se deschideu ușile, serveau vin și cozonac. Acesta era un moment mult așteptat, cu toate că la banchetele organizate de „Junimea” se punea accentul pe vin: „Băutura e temelie, mâncarea e fudulie.” Contemporanii și specialiștii arată că după ce terminau cu pasiunile literare, în zilele de sărbătoare sau la faimoasele banchete anuale, junimiștii petreceau ca nimeni alții. Putem presupune așadar că tabăra care a pierdut pariul s-a ținut de cuvânt și fiecare membru a plătit bucuros un napoleon în favoarea banchetului societății.

Gabriela Dumitrescu

TEZAU - Foaie a
Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef:
Petre Mihai Băcanu
Redactori:
Gabriela Dumitrescu,
Lorența Popescu,
Oana Lucia Dimitriu,
Luminița Kövari,
Carmen Albu
Tehnoredactare/Prezentare grafică:
Hașegan Ștefan Dumitru
Gabriela Dumitrescu

Tezaur (București)
ISSN 2784 - 062X ISSN-L 2784 - 062X